

Збірник матеріалів
II науково-практичної міжвузівської
конференції
„Слов’янські народи в історичному
процесі: генезис проблеми”

(на основі школи
„Історії слов’янських народів”)

Керівник – заслужений діяч науки і техніки України,
член-кореспондент Академії педагогічних і соціальних наук та
Міжнародної слов’янської академії, кандидат історичних наук, ректор
РДГУ, професор *Постоловський Руслан Михайлович*

За науковою редакцією члена-кореспондента,
професора *Р.М.Постоловського*

Слов’янські народи в історичному процесі: генезис проблеми:
Збірник матеріалів II науково-практичної міжвузівської конференції.
Вип.2. – Рівне: РДГУ, 2008. – 146 с.

Редакційна колегія:

- Постоловський Р.М.* - голова, кандидат історичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної
слов’янської академії наук, ректор РДГУ
- Савчук П.О.* - заступник голови, кандидат історичних наук,
доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ
- Гон М.М.* - відповідальний секретар, доктор політичних
наук, завідувач кафедри політичних наук,
професор кафедри всесвітньої історії
- Жилюк С.І.* - доктор історичних наук, професор, завідувач
кафедри релігієзнавства Національного
університету „Острозька академія”
- Шерстюк В.М.* - кандидат історичних наук, декан історико-
соціологічного факультету

Рецензенти:

- Савчук Б.О.* - доктор історичних наук, професор, завідувач
кафедри Прикарпатського національного
педагогічного університету
- Троян С.С.* - доктор історичних наук, професор, завідувач
кафедри міжнародних відносин і
країнознавства РІС КСУ

Друкується за рішенням вченої ради Рівненського державного
гуманітарного університету
(протокол №10 від 30.05.2008 р.)

За достовірність фактів, дат, назв і т.п. відповідають автори статей. Думки
авторів можуть не співпадати з позицією редколегії.

Декларацією відновила усі закони УНР. Наступила нова – третя фаза української державності – період Директорії. Вона стала своєрідним продовженням першого – періоду Української Центральної Ради.

Згодом була відновлена влада УНР і на Волині. На початку 1919 р. розгорілася запекла боротьба між більшовиками з військами С.Петлюри за владу – боротьба одних за владу УНР, а інших – за владу Рад. Але про це потрібна окрема мова.

Такою є історична правда про буремний 1918 р. на Волині. Про це свідчать архівні матеріали, про це свідчать численні дослідження історії нашого краю в минулому і сьогодні.

Основні причини падіння гетьманату є загальновідомі. У нього була вузькою соціальна база, а соціально-економічна політика УД була підпорядкована інтересам панівних верств окупаційної влади. Однією із причин була реставрація старих порядків, відсутність дієздатної української армії та жорстокий окупаційний режим та ін. Все це і породжувало протягом всього 1918 р. всілякий опір народних мас владі Скоропадського і окупантам. На кінець 1918 р. ця боротьба більш-менш увінчалася перемогою Директорії УНР.

Джерела та література

1. Чотири Універсали. – К., 1990. – С.14-16.
2. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. У двох томах. Т. 2. – К.: Наукова думка, 1997. – С. 190-191.
3. Там само. – С. 191.
4. Из истории гражданской войны в СССР. Сборник документов и материалов. Т.1. –М., 1960. – С. 599-601.
5. Гражданская война на Украине. Т.1, Кн.1. – К.: Наукова думка. 1967. – С.6-7.
6. Из истории гражданской войны в СССР. – С. 616.
7. Борьба трудящихся Волини за власть Советов. – Житомир. 1957. – С. 116-117, 120, 126. До історії боротьби трудящих за встановлення Радянської влади на Ровенщині в 1917-1920 рр. – Рівне, 1957. – С.26-30.
8. Державний архів Волинської області (далі ДАВО), ф. 49, оп.1, спр.123, арк.60. Радянська Волинь, 1925, 4 січня.
9. ДАВО, ф.3, оп.1, спр.1669, арк. 8, 37.
10. Трудовая Волинь. – 1918, 6 червня.
11. Держархів Ровенської області (далі ДАРО), ф. 4199, спр.9, арк. 24-25
12. Гражданская война на Украине. – С.213.
13. Держархів Житомирської області (далі ДАЖО), ф. 1535, оп.1, спр. 64, арк.40-42, 91-92, 143; спр. 25, арк. 120. Борьба трудящихся Волини за власть Советов. – С. 123.
14. Революційна Тернопільщина (1917-1939 рр.). – Тернопіль, 1959. – С. 28. Борьба трудящихся Волини за власть Советов. – С. 124-134.
15. Борьба трудящихся Волини за власть Советов. – С. 135-137.
16. Центральний держархів громадських об'єднань (далі ЦДАГО), ф.1, оп.13, спр. 27, арк.1, 25, 28; спр. 4, арк. 28.

17. Держархів Хмельницької області (далі ДАХО), ф.Р-294, оп.1, спр.2, арк. 2-3. Рівно – 700 років. 1283-1983. – С. 49. Волинь. 1918, 16 липня.
18. Борьба трудящихся Волини за власть Советов. – С. 136-137. Правда – 1918, 23 липня.
19. Правда. – 1918, 20 вересня.
20. Известия. – 1918, 5 жовтня.
21. Гражданская война на Украине. – С.366, 370.
22. Робітник. – 1929, 5 січня.
23. Центральний державний архів вищих органів... (Далі ЦДАВО), ф.1216, оп.1, спр. 95, арк. 210.
24. Там само, спр. 73, арк.71. Правда. – 1918, 13 листопада.
25. Свободная Волинь. – 1918, 19 грудня.
26. Великий Жовтень і громадянська війна на Україні. – К., 1987. – С. 108-109.
27. ДАРО, ф.32, оп.28, спр. 904, арк. 3-4; ф.р-584, оп.1, спр.1, арк.1-12. Радянська Волинь. – 1927, 5 січня.
28. Російський державний військовий архів (далі РДВО), ф. 1260, оп.2, спр.4, арк.43-44, 46. ДАРО, ф.р-468, оп.1, арк.1-7.

УДК 930.1 (437)

І. О. Десятничук

ІСТОРИОГРАФІЯ „ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ“: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ОСМИСЛЕННІ ПРОБЛЕМИ

Тема „Празької весни” завжди була достатньо привабливою для дослідників, що проявилось у наявності значної кількості праць, присвячених цій проблематиці [див.: 17, 18, 34]. Водночас, вражає кількість усталених кліше та стереотипів стосовно подій у Чехословаччині у 1967-1970 рр. та суперечливість і, часто, полярність думок в їх оцінці. Такий стан зумовлює актуальність розглянутої проблеми.

В науковій літературі з теми дослідження можливо виділити ряд окремих груп за хронологічною та змістовною ознаками. По-перше, це чехословацька та радянська „офіційна історіографія” 70-х – 80-х рр. ХХ ст., що у випадках, коли історичний проміжок 1968 року неможливо було обійти, базувалась на „Уроках з кризового розвитку в партії та суспільстві після ХІІ з'їзду КПЧ” [54, с.9]. Ця „історія”, написана під керівництвом „нормалізаторів” „Празької весни”, повністю спотворювала цю сторінку чехословацької історії і стала збіркою канонізованих партійним керівництвом легенд. Внаслідок „монополії на правду”, що здійснювалась режимом через ЗМІ та історичну літературу, справа не могла дійти до критичного осмислення подій 1968 року і замість розв'язання всієї проблематики питання громадськість отримувала однобокий і окреслений потребами „нормалізаторів” виклад.

Так, виникнення вільної громадської думки весною 1968 року визначалось як контрреволюція, а Програма дій КПЧ – як суто ревізійоністська. В такому трактуванні громадський рух „Празької весни” очолювався не інакше, як антисоціалістичними елементами, і був спрямований на розвал КПЧ та повернення в країну капіталізму. Відповідно, агресія з боку країн Організації Варшавського Договору (ОВД) оцінювалась як інтернаціональна допомога, завдяки якій Чехословаччина не зійшла із соціалістичного шляху розвитку. Така точка зору присутня у всіх спробах офіційних істориків викривити справжнє обличчя „Празької весни”, яскравим прикладом чого є праці І.Марка [6, 7].

У СРСР і, зокрема, в Україні вивчення питання чехословацьких подій 1968р. велось за наперед заданою схемою, коли вони характеризувались як криза в інтернаціональних, міжпартійних і побратимських зв'язках внаслідок проникнення антирадянських елементів до лав партійних і державних органів у Чехословаччині. Однак, як правило, українські дослідники намагались оминати цю тему і приділяли свою увагу побратимському співробітництву між СРСР та ЧССР на рівні регіонів, міст, трудових колективів, масових організацій [3, 8, 9, 11, 13]. При цьому більшість авторів керувались тезою про те, що „Співробітництво КПРС і КПЧ ... є вирішальним фактором зміцнення братерського союзу і дружби наших держав і народів” [11, с. 73].

По-друге, це т. зв. „незалежна історіографія” самвидаву, що пов'язана з іменами В.Пречана, Д.Гамшіка, І.Гаєка та інших [20, 24, 41, 42]. В період до листопада 1989 року будь-який об'єктивний історичний пошук наштовхувався на недостатню джерельну базу, що багато в чому визначило характер цих перших спроб політичної та історичної оцінки „Празької весни”. Це призводило до того, що в роботах, присвячених Чехословаччині 1968 року, панували емоції, чуттєве переживання свідків, апологетика, радикальні оцінки. Всі крайні точки зору заводили дослідників у глухий кут, адже події, в більшості випадків, оцінювались ізольовано, з апріорних поглядів. Всього в період з 1978 по 1987 роки вийшло понад двадцять збірників, присвячених різним аспектам демократичних традицій чеського суспільства, що стали продукцією самвидаву і розповсюджувались у країні нелегально.

Ціле покоління в країні не знало, що ж власне відбувалось у 1968 році, тому головним завданням більшості цих праць було викладення фактичного матеріалу, тоді як теоретичними проблемами їх автори займалися у меншій мірі. Однак і в умовах нестачі архівних джерел – цієї основної передумови наукового дослідження – з'являлися змістовні

роботи, варті уваги. Заслугою К. Каплана, І. Ванчури було те, що їм вдалося позбавитись емоційного баласту та основних історичних викривлень. Вони спробували подолати певні світоглядні обмеження, що часто вело їх до болючої саморефлексії. Цим роботам притаманний дух національного самокритицизму і засудження забуття історичної пам'яті [23, 50, 59].

Окремо варто виділити роботу П.Пітгарта, яка й до сьогодні належить до найкращого з того, що було написано про „Празьку весну”. Досягненням автора є те, що йому вдалось вийти з-під впливу інтерпретації самих учасників „Празької весни” та оцінити політичну діяльність багатьох з них досить гостро та критично [38].

До іншого напряму вдалились ті чехословацькі історики, які в умовах несвободи прагнули відповісти „нормалізаторам” і захистити від їх нападок „Празьку весну”. Наслідком таких зусиль стали роботи на зразок „Антиуроки” І. Моравеца або дослідження „Вісім місяців „Празької весни” колективу авторів на чолі із В.Менцлом [30, 31].

Остання робота була написана у 1988 році як відповідь консервативній публіцистиці, яка до 20-ої річниці „Празької весни” пошавила старі формулювання єдино можливого викладення її історії. Це дослідження стало свідком доби, в яку було написано. За умов перебудови в СРСР висвітлення переваг демократичного соціалізму мало сприяти відродженню сподівань на подолання політичної, соціально-економічної стагнації в Чехословаччині. Натомість, над „спробою говорити відверту правду”, задекларовану авторами, тут перемогло зусилля „захистити „Празьку весну” перед шаленими атаками нормалізаторів” [30, с.7]. Отже, правда була пристосована до полеміки із „Уроками...”, тому можна говорити не про історичний, а скоріше політичний характер даної роботи.

Таким чином, обмеженість подібних творів полягає в тому, що, займаючи своє місце в історіографії „Празької весни”, вони не можуть бути використані як перспективна методологічна лінія подальшої роботи над даною тематикою.

Дещо іншим шляхом пішла історична література з тематики 1968 року в період повної творчої свободи і відкритих архівів після 1989 року. У цей період відбуваються значні зміни в методології історичної науки постсоціалістичних країн, викликані відмовою від засад ортодоксального марксизму-ленінізму та одномірного стадіального підходу до вивчення історичного процесу. Проте, дослідження цього періоду вийшли в основному з-під пера порівняно вузького кола чеських і словацьких істориків, яким у грудні 1989 року уряд ЧСФР довірив аналіз подій 1968-1970 років. До складу відповідної урядової

комісії увійшов весь авторський колектив „Восьми місяців”, який задав тон дослідженню цієї тематики у наступний період. Ними була зібрана багата джерельна база у 140 тис. листів документів, доповнена свідченнями більш як чотирьохсот учасників подій, включаючи антагоністів руху. Водночас увага дослідників була поширена на деякі, до цього часу недосліджені, аспекти історії „Празької весни”, в тому числі на громадянське суспільство.

Результатом спроби об’єднати усю цю інформацію в єдиному огляді стала двотомна праця „Чехословаччина у 1968 році” під редакцією В.Курала [25]. Вона характеризується спільним із попередньою роботою авторів підходом до розв’язання основних проблем, з неї ж перебрала багато пасажів без змін і, таким чином, продовжила гілку політизуючої історіографії з тією лише зміною, що тепер захищала „Празьку весну” від тих, хто висловлював сумнів із т.зв. третього шляху – гібриду, що поєднав соціалізм і капіталізм, або від тих, хто бажав дезавулювати діячів 1968-ого. Таким чином, концепція „Восьми місяців” була пристосована до змін після 1989р. Тепер теза про „Празьку весну” як про одну з найвидатніших концепцій ери „другої соціалістичної революції”, що вказувала справжній специфічний шлях до розвинутого соціалізму, була замінена тезою про те, що події весни 1968р. були боротьбою демократичного крила в КПЧ, підтримуваного громадськістю, за реалізацію т.зв. демократичного соціалізму. Врешті-решт, це призвело до того, що в оцінці „Празької весни” була зафіксована ціла низка кліше та стереотипів.

Загалом після перемоги революції 1989р. в Чехословаччині пошквалилась робота істориків з дослідження проблем становлення демократії на різних етапах історії країни, в тому числі і в період „Празької весни”. Оцінюючи цю гілку історичної продукції, потрібно зазначити: безсумнівним є те, що в основі появи „Матеріалів урядової комісії з оцінки подій 1967- 1970 рр.” було певне суспільне замовлення. У складі комісії переважали історики „реформаторського походження”, більшість з яких були активними учасниками подій 1968 року і тому вони, як правило, надмірно ідеалізували розвиток демократичних процесів. Таким чином, не можна не визнати певних апологетизуючих тенденцій, які супроводжують цю продукцію і спрямовують у певне русло. Ці тенденції виявились надзвичайно життєздатними і панують у переважній більшості історичних розвідок з тематики „Празької весни”, хоча вони й викликають до життя чималу критику. Значним недоліком роботи урядової комісії було те, що поза її увагою залишився фонд Президії ЦК КПЧ – основні документи, що проливають світло на проблеми взаємовідносин влади та суспільства і дають змогу оцінити та проаналізувати зв’язок між процесами, що відбувалися всередині

КПЧ, та реформаторськими зусиллями її окремих представників на тлі загальної громадської активізації в країні. Як висловились В.Дворжикова, „все ще панує аргументація на користь того, що весь процес (відродження – І.Д.) був внутрішньою проблемою керівної партії, тому що її представники не бажали нічого іншого” [19, с.86].

Така постановка питання надовго призупинила пошук підходів до процесів трансформації чехословацького суспільства, які б не залишали сумнівів стосовно самої природи, причин, виникнення і занепаду цих процесів. Результатом панування ідеологічно-політичних підходів у творців „Матеріалів урядової комісії” та їх критиків, що оперували недоведеними аргументами лише з протилежною полярністю, стало, як це не дивно, виникнення нових „білих плям” в історії „Празької весни”, коли багато проблем залишались і залишаються поза полем зору істориків.

Чеська історіографія 90-х рр. загалом продовжила наукові пошуки з тематики „Празької весни” в рамках усталених теорій та підходів, посиливши наголос на вивченні окремих аспектів і проблем. У фокусі уваги З.Дворжикової, І.Пецьки, І.Прохазки, І.Жаткуляка – політичні клуби, організаційні структури інтелігенції та профспілки, духовенство, особливості суспільно-політичного руху в Словаччині [37, 56, 57, 60]. Пошук причин прийняття рішення про вторгнення займають І.Валенту у його роботі „Радянське вторгнення до Чехословаччини 1968”, де автор аналізує причини мирної революції 1968 року, зміст процесу демократизації, діяльність керівництва КПЧ щодо відстоювання національних інтересів у країні [1].

Головний ідеолог економічних реформ у Чехословаччині 1968 року О.Шик у праці „Весняне відродження – ілюзії і дійсність” окрім того, що аналізує економічні досягнення і невдачі керівництва КПЧ та їх вплив на настрої і вимоги різних верств населення, велику увагу приділяє внутрішньополітичній боротьбі всередині компартії напередодні і після січневого пленуму ЦК КПЧ [14]. Значну роль у вивченні „Празької весни” відіграють праці, присвячені вивченню діяльності її основних персоналій, від дій яких залежала доля сотень тисяч людей. Як правило, це біографічні твори, що відбивають усю специфіку даного жанру [16, 36, 39, 49, 51, 58].

Водночас, у цей період у роботах І.Мнехіржа, І.Ванчури, П.Наумана, І.Навратіла, І.Вондрової з’являються перші спроби вийти з-під впливу візії „Празької весни”, сформульованої „Матеріалами комісії уряду ЧСФР з аналізу подій 1967-1970 рр.” [29, 32, 33, 52, 53].

Окрему групу історичної літератури складає історіографія, що з’явилася за межами Чехії та Словаччини. Значна частина

чехословацьких емігрантів за кордоном і в тамтешніх наукових центрах та кафедрах провідних університетів досліджували чехословацьку революцію 1968р. [27, 46, 47, 55]. Їх цікавили як передумови чехословацької кризи [22], так і її загальноісторичне значення [21]. Частина праць мала прогностичний характер [28], інші приділяли увагу більш вузьким дослідженням окремих аспектів „Празької весни”, як-то: ролі ЗМІ [15], реформі політичної системи [40], економічним зрушенням [44] тощо.

Західна історіографія 70-х – 80-х, серед інших загальних та спеціальних праць [43, 48], подарувала одне з найбільш ґрунтовних досліджень „Празької весни”, створене Г. Скіллінгом [45]. Окрім багатого фактологічного матеріалу, автор використав матеріали досліджень громадської думки в Чехословаччині у 1967-1969рр. Серед інших досліджень цієї групи необхідно виділити роботи К.Вільямса з вичерпною характеристикою політичних портретів провідних діячів „Празької весни” [49] та К.Кусіна, який простежив джерела та еволюцію реформаторських ідей тієї доби [26].

Паралельно із цією продукцією в основу декількох монографій зарубіжних істориків, в яких фрагментарно досліджуються деякі аспекти проблеми становлення громадянського суспільства, лягла джерельна база, зібрана урядовою комісією з аналізу подій 1967-1970. Однак той факт, що їх автори не несли вантаж „реформаторського” минулого і не були обмежені політичними путями, пов’язаними із поверненням діячів „Празької весни” у політику, призвів до того, що їм вдалось не потрапити під вплив різних ідеалістичних поглядів на 1968р. і описати його більш об’єктивно, ніж багатьом чеським історикам. Серед таких гідними уваги є роботи німецького історика І.Пауера та російських дослідників М.В.Латиша, В.К.Волкова, В.П.Лукіна [2, 4, 5, 35].

Пауер у монографії, присвяченій міжнародним обставинам подій 1968р., ґрунтовно висвітлює питання, які чеська історіографія була схильною скоріше обминати. Це стосується характеру зобов’язань, які керівництво КПЧ давало радянській стороні від зустрічі у Дрездені до переговорів у Чієрні-над-Тисою, спрямованості московського протоколу тощо.

М.В.Латиш, будучи до певної міри під впливом концепції урядової комісії, похитнув ідеалістичний образ „реформаторів” і дійшов висновку, що керівництво Дубчека не було ані таким реформаторським, ані таким диференційованим, як це часто стверджується. Також автор вказав на суперечність між концепцією урядової комісії і тим, про що свідчать джерела.

Серед перших спроб безпосереднього вивчення феномену розвитку громадянського суспільства в Чехословаччині потрібно виділити статті М.Реймана [61] та С.Мотрук [10], які охоплюють період 1968-1969рр.. Діяльність громадських інституцій в період після окупації Чехословаччини військами країн ОВД (серпень 1968 р.) висвітлюються у роботі Л.М.Новак-Каляєвої [12].

Таким чином, незважаючи на серйозні здобутки в чеській, словацькій та зарубіжній історіографії, комплекс питань, пов’язаних із передумовами, змістом та наслідками „Празької весни”, не став предметом спеціального дослідження і потребує розв’язання.

Джерела та література

1. Валента И. Советское вторжение в Чехословакию 1968г. – М.: Прогресс, 1991. – 317 с.
2. Волков В.К. Инстинкт самосохранения: советская партократия и „Пражская весна” // Конфликты в послевоенном развитии восточноевропейских стран: Сб. статей под ред. Ю.С. Новопашина. – М., 1997. – С. 157-184.
3. Деятельность обществ дружбы с СССР в странах социалистического содружества. – К.: Наукова думка, 1987. – 287 с.
4. Латыш М.В. „Пражская весна” 1968г. и реакция Кремля. – М.: РАН, 1998. – 384 с.
5. Лукин В.П. „Пражская весна” 1968 года. – М.: ИГПИ, 1998. – 293 с.
6. Марко И. Чёрным по белому: о событиях в ЧССР в 1968-1969 гг. – М.: Прогресс, 1974. – 257 с.
7. Марко И. Психологическая война и „чехословацкий эксперимент”. – М.: Наука, 1972. – 168 с.
8. Мельникова І.М., Віднянський С.В. ЧССР: впевнена хода соціалізму. – К.: Видавництво політичної літератури України, 1985. – 134 с.
9. Мельникова І.М., Пруниця С.Ю. Соціалістична Чехословаччина. – К.: Політидав України, 1976. – 117 с.
10. Мотрук С. Структура та особливості розвитку громадянського суспільства у Чехословаччині в добу „нормалізації” (1969-1989) // Історичний журнал. – 2005. – №1. – С.27-35.
11. На магістралях дружби і братерства: участь Української РСР у співробітництві Радянського Союзу з європейськими соціалістичними країнами (1960-1970). – К.: Наукова думка, 1974. – 243 с.
12. Новак-Каляєва Л.М. Чеська демократична опозиція: ідеологія та діяльність (серпень 1968 – грудень 1989): Автореф. дис. ... к-та істор. наук: 07.00.02 / Львів. нац. ун-тет. – Л., 2004. – 19 с.
13. Украинско-чехословацкие интернациональные связи. Сб. науч. трудов. – К.: Наук. думка, 1989. – 279 с.
14. Шик О. Весеннее возрождение – иллюзии и действительность: Пер. с чеш. – М.: Прогресс, 1991. – 390 с.
15. Albright, M.K. The role of the press in political change: Czechoslovakia 1968. – New York: Columbia univers., 1976. – 37 p.
16. Bencík A. /XGYtk Svoboda a srpen 1968 // Soudobé dějiny. – 1993-1994. – Roč.1, №. 1. – S. 24-43.

17. Bibliografie českých / československých dejin 1918-1995. Výber knih, VERUQtiku a cOinku vydaných v letech 1990-1995. sv.1. – Praha: USD, 1997. – 421 s.
18. Bibliografie českých / československých dejin 1918-1995. Výber knih, VERUQtiku a cOinku vydaných v letech 1990-1995. sv.2. – Praha: USD, 1997. – 148 s.
19. Dvoř aková V., Kunc J. O př echodech k demokracii. – Praha: SLON, 1994. – 156s.
20. Hamš ik D. Spisovatele a moc. – Praha, 1969. – 167 s.
21. Hejzlar Z. "PrazVNpjaro" 1968 a jeho odkaz: vyber VVDWtia NRPHQWiru z let 1970-1987. – Koln: Index, 1988. – 149 p.
22. Hruby P. On the road to a revolution: Czechoslovakia, 1960-1968. – New York: Columbia univers., 1969. – 63 p.
23. Kaplan K. Československa reforma roku 1968. – Praha, 1989. – 201 s.
24. Kohout L. Poznámky k programovým a politickým inicativám po lednovem plenu UV KSČ roku 1968. Proti novým legendám a mytům m ČS. vladnich propagandistů // Ze zásuvky i z bloku. – 1987. – № 61. – S.8.
25. Kural V. a kol. Československo roku 1968: v 2 d. – dil 1: obrodny process. – Praha: Parta, 1993. – 207 s.
26. Kusan V.V. The intellectual origins of the Prague spring: The development of reformist ideas in Czechoslovakia 1956-1967. – Cambridge: Univ. press, 2002. – 153 p.
27. Liehm A.J. "It Was You Who Did It" // Pehe J.,ed. The Prague Spring: a Mixed Legacy. – New York: Freedom House, 1988. – S. 83-106.
28. Mastny V. Czechoslovakia: crisis in world communism. – New York: Facts on File, 1972. – 392 p.
29. Mě chýř J. Na okraj legendy roku 1968 // Soudobe dě jiny. – 1993-1994. – Roč. 1, № 1. – S. 11-23.
30. Mencl V. a kol. Osm mě siců Pražského jará 1968. – Praha: Práce, 1991. – 271 s.
31. Moravec J. Antipoučení. – Praha: Naš e vojsko, 1990. – 441s.
32. Nauman P. Nekolik poznámek k okrají legendy roku 1968 // Stř ední Evropa. – 1994. – Roč.10, № 40. – S.125-130.
33. Navratil J. Československo 1968, part 1. – Praha, 1993. – 189 s.
34. Parrish M. The 1968 Czechoslovak crisis; a bibliography, 1968-1970. – Santa Barbara: American Bibliographical Center, 1971. – 41 p.
35. Pauer J. Prague 1968: der Einmarsch des Warschauer Paktes: Hintergrunde, Planung, Durchfuhrung. – Bremen: Ed. Temmen, 1995. – 415 p.
36. Pauer J. Exkurs o úloze Ludví ka Svobody v srpnových událostech 1968 // Promě ny Pražského jará 1968-1969. – Brno, 1993. – S. 187-204.
37. Pecka J. Odbory a heslo generální stávký v rezolucí ch z př elomu let 1968-1969 // Promě ny Pražského jará 1968-1969. – Brno, 1993. – S. 207-244.
38. Pithart P. Osmáš edesáty. – Praha: Rozmluvy, 1990. – 314 s.
39. Plevza V. Vzostupy a pády G.Husaka. – Bratislava, 1991. – 147 s.
40. Pravda A. Reform and change in the Czechoslovak political system: January-August 1968. – Beverly Hills: California Sage, 1975. – 274 p.
41. Prečan V. Češ i a slováci v dě jinach a perspektivy vzájemných vztahů // V kradeném čase. Výbě r ze studií článků a úvah z let 1973-1993. – Brno, 1994. – S. 497-501.
42. Prečan V. Gustáv Husák – prezidentem ČSSR // V kradeném čase. Výbě r ze studií článků a úvah z let 1973-1993. – Brno, 1994. – S.150-155.
43. Rupnik J. The Other Europe: The Rise and Fall of Communism in East-Central Europe. – New York: Pantheon Books, 1989. – 213 p.
44. Selucky R. Economic reforms of 1968 after Twenty Years // The Prague Spring: a Mixed Legacy. – New York: Freedom House, 1988. – P. 42-43.
45. Skilling, H. Gordon Czechoslovakia's Interperuted Revolution. – New Jersey: Princeton University Press, 1976. – 924 p.
46. Svitak I. "The Premature Perestroika" // Pehe J.,ed. The Prague Spring: a Mixed Legacy. – New York: Freedom House, 1988. – P. 135-151.
47. 6YWik I. The Czechoslovak experiment, 1968-1969. – New York: Columbia University Press, 1971. – 243 p.
48. The Prague Spring: a mixed legacy. Ed. by Jiri Pehe. – New York: Freedom house, 1988. – 223 p.
49. Williams K. The Prague Spring and its aftermath : Czechoslovak politics, 1968-1970. – Cambridge: Cambridge univ. press, 1999. – 270 p.
50. Vančura J. Nadě je a zklamání Pražské jaro 1968. – Praha: Mladá fronta, 1990 – 157s.
51. Vančura J. Poslední projev Františ ka Kriegla // Soudobé dě jiny. – 1993-1994. – Roč. 1, № 1. – S. 83-86.
52. Vančura J. K legendě 1968 // Soudobé dě jiny. – 1993-1994. – Roč. 1, № 2-3. – S. 357-358.
53. Vondrova J. Pražské jaro 1968 // Deset let Soudobých dě jin. Jednání sekce Soudobé dě jiny na VII sjezdu českých historiců . – Praha: USD, 2001. – S.110-116.
54. Vondrová J., Navratil J., Moravec J. Komunistická straná Československa. Ediční ř ada Prameny k dě jinám československé krize v letech 1967–1970., dil 9, sv.1: Pokus o reformu (ř ijen 1967–kvě ten 1968). – Praha-Brno: USD-Doplň k, 1999. – 547 s.
55. Zeman Z. A. Prague spring. – New York: Hill and Wang, 1969. – 167 p.
56. Žatkuliak J. Ku vzniku česko-slovenskej federácie roku 1968 // Idea Československa a stř ední Evropa. – Brno: Doplň k, 1994. – S. 174-177.
57. Dvoř akova Z. ČWHQio Klubu 231 // Svobodný Jttř ek. – 1990. – Roč.1, № 10. – S. 7.
58. Ji ONRYiE. Josef Smrkovský – drama svedomí // Reportér. – 1990. – Roč. 5, № 10. – S. 19.
59. Kaplan K. Cesty podivnych reforem // Reporter. – 1990. – Roč. 5, № 5, př il. – S. 1-16.
60. Procházka J. Evangeličtí a katoličtí duchovní v roce 1968 // Kř est'anská revue. – 1994. – Roč.61, № 1. – S.22-24.
61. Рейман М. „Пражская весна” и гражданское общество // [http:// liber.rshu.ru/ Conf / FreedomII / reiman.htm](http://liber.rshu.ru/Conf/FreedomII/reiman.htm) – 14.03.2006 – 20-30

УДК 94 (437.1), „1989”

А.В.Слесаренко

КЛУБ „ОБРОДА” („ВІДРОДЖЕННЯ”) В СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ У ЧЕСЬКІХ ЗЕМЛЯХ 1989 Р.

Каталізатором активізації суспільно-політичного життя в Чехословаччині другої половини 1980-х років став розвиток незалежних громадянських ініціатив. Ще весною 1987 р. існували лише

Постоловський Руслан Михайлович – заслужений діяч науки і техніки України, член-кореспондент Академії педагогічних і соціальних наук та Міжнародної слов'янської академії, кандидат історичних наук, ректор РДГУ, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії РДГУ

Савчук Петро Оксентійович – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ

Сєєрова Ольга Владиславівна – доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ

Слесаренко Андрій В'ячеславович – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри всесвітньої історії РДГУ

Шеретюк Валерій Миколайович – кандидат історичних наук, декан історико-соціологічного факультету, доцент кафедри історії України РДГУ

Шмид Олександр Павлович – аспірант кафедри історії України РДГУ

ЗМІСТ

Постоловський Р.М. НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНІ ТРАДИЦІЇ ЧЕСЬКОГО НАРОДУ В ІСТОРИЧНІЙ ПАМ'ЯТІ СУСПІЛЬСТВА	3
Шеретюк В.М. РЕЛІГІЙНИЙ ЧИННИК У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ПЕТРА I.....	18
Савчук П.О. ОБЛАШТУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ З ПОЛЬЩІ І ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	28
Гон М.М., Постельжук О.П. ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКА УНІЯ: МОДЕЛЬ ІНДИВІДУАЛЬНОГО УГОДОВСТВА.....	37
Сєєрова О.В. ДЕКАБРИСТСЬКІ АРТІЛІ У СИБІРУ	42
Мельничук П.У. БУРЕМНИЙ 1918 РІК НА ВОЛИНІ (ДО 90-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (УД) П.СКОРОПАДСЬКОГО).....	48
Десятничук І.О. ІСТОРИОГРАФІЯ „ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ”: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ОСМИСЛЕННІ ПРОБЛЕМИ	56
Слесаренко А.В. КЛУБ „ОБРОДА” („ВІДРОДЖЕННЯ”) В СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ У ЧЕСЬКИХ ЗЕМЛЯХ 1989 р.....	64
Кукурудза А.Р. ІНСТИТУЦІЙНІ РИСИ АВТОКЕФАЛЬНИХ ЗМАГАНЬ В УКРАЇНІ 1917-1921 рр.	68
Мартинчук І.І. ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В 1993-1995 рр.	75

Ворон О.П. РОЛЬ І МІСЦЕ ЧЕХОСЛОВАЦЬКИХ ЖІНОК У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ МІЖВОЄННОЇ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ (1918 – 1938 рр.).....	81
Шмид О.П. ЗРОСТАННЯ РОСІЙСЬКОГО ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ НА ВОЛИНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.....	90
Петлюк І.В. БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВИНА В ДИПЛОМАТИЧНІЙ КАЗУЇСТИЦІ ВЕЛИКИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ 1875 - 1878 рр.....	97
Іванченко О.В. СПІВПРАЦЯ ВИШЕГРАДСЬКИХ ДЕРЖАВ У ГРУПІ В ПЕРІОД З 1991 ПО 1995 РІК.....	107
Долганов П.С. ЕКОНОМІЧНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ: ГЕНЕЗИС ТА ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ПРОСТІР ФУНКЦІОНУВАННЯ (ХVІІІ – ПЕРША ТРЕТИНА ХХ).....	113
Дубравська А.М. СЕЛО МАЛІ ДОРОГОСТАЇ МЛИНІВСЬКОГО РАЙОНУ В ХVІ – ХІХ СТОЛІТТІ: ПОГЛЯД КРИЗЬ ВІКИ.....	121
Бондар А. „ГОЛОДОМОР НА ПОДІЛЛІ 1932-1933 Р.Р.”.....	128
Мишков В. ЗАХІДНИЙ ВПЛИВ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ЦЕРКОВНОГО РОЗКОЛУ В МОСКОВСЬКОМУ ЦАРСТВІ В ХVІІ СТОЛІТТІ ...	137
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	144
ЗМІСТ.....	146

Наукове видання

Збірник матеріалів
Другої науково-практичної міжвузівської конференції
„Слов’янські народи в історичному процесі:
генезис проблеми”

Випуск 2

Укладачі : Шеретюк В.М., Савчук П.О.

Відповідальний за випуск – Шеретюк В.М.
Відповідальний редактор – Кревська Г.А.
Комп’ютерна верстка – Писарець С.М., Самсонюк В.Б.
Комп’ютерний макет – Третяк О.Ю.

Слов’янські народи в історичному процесі: генезис проблеми:
Збірник матеріалів ІІ науково-практичної міжвузівської конференції.
Вип.2. – Рівне: РДГУ, 2008. – 146 с.

Підписано до друку 10.09.2008 р. Формат 60x84 1/16.
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.
Друк різнографічний. Умовн. друк. арк. 13,9. Зам.№ 60 /1.
Наклад 300 прим.

Адреса редакції: кафедра всесвітньої історії,
Рівненський державний гуманітарний університет,
вул. С.Бандери, 12, м. Рівне.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету